

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. Quæsivit 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

Itaque maritus non solum post mortem uxoris suae potest aliam ducere, sed & illam dimittere propter infidias vitae suae intentatas. Idem est ex parte mariti, ut si is vitae uxoris infidetur, similiter dimitti possit ab uxore, nisi uxori sufficiens securitas praestetur per maritum, *per text. in c. Literas. 3. in fine & in c. Ex transmissa. 8. sup. De restit. spoliat.* In marito quoque constitutum est, ut si is uxorem suam occiderit, aliam uxorem ducere non possit, *can. Interfectores & can. Quicumque & ibi Gloss. xxxi. quest. 2.*

2. Sed an in specie casus nostri idem obtineat, ubi maritus uxorem non occidit, sed tantummodo cum aliis conspiravit in necem uxoris, & aliquis ex iis occisus est, addubitari posset; eo quod in poenitentia benignior interpretatio in dubio semper adhibenda sit, *c. In poenitentia De R. I. in 6. & l. Interpretatione 4. d. De poenitentia.* Sed idem juris esse puto ex parte mariti, quod ex parte uxoris, propter eandem rationem, *arg. can. Nihil iniquius & can. Indignantur xxxii. quest. 6.*

Nihilominus volunt Dd. nostri, quod licet uxor hoc textu nostro post mortem mariti aliud matrimonium contrahere non possit, subsistere tamen matrimonium, si ab ea contractum fuerit, *Gloss. & Hostien. per text. in d. can. Interfectores. & can. In adolescentia xxxiii. qu. 2.* Idem probare videtur Panorm. & Præposit. hic, & Mart. Navarr. in *Manuali. c. 22. nu. 74.* Quo loco tradit, quod licet propter homicidium uxoris vel mariti superstes conjux prohibeatur matrimonium contrahere, ta-

men si contractum fuerit matrimonium, non dirimi.

Constat enim ex supradictis variis locis, inter impedimenta matrimonii quaedam esse, quae non tantum impediunt matrimonium contrahendum, verum etiam contractum dirimunt, ut sunt consanguinitas & affinitas, publicae honestatis iustitia, frigiditas, maleficium, & his similia, de quibus suo loco superioribus titulis latius disseruimus. Quaedam vero quae tantum matrimonium impediunt contrahendum, sed contractum non dirimunt, ut in casu text. nostri. Item incestus, *c. I. c. 2. & c. Transmissa. sup. De eo qui cogn. conjug. uxor. sua. raptus sponz alterius, can. Statutum xxvii. qu. 2.* susceptio proprii filii ex baptismo eadem mente facta, ne uxor ab eo debitum conjugale possit exigere propter iam contractam spirituales cognationem, *can. De eo xxx. quest. 1. solemn. poenitentia, can. De his & c. Antiqua xxxi. qu. 2.* matrimonium cum Moniali de facto contractum, *can. Svergo xxxii. qu. 1.* de quibus latius apud Navarr. d. loco. Hi itaque prohibentur quidem matrimonium contrahere, sed tamen contractum ab iis matrimonium non dissolvitur, ita permittentibus sacris Canonibus. Sed redeundo ad textum nostrum, unus tantum casus est, quo propter homicidium non tantum matrimonium impeditur, sed & contractum dirimitur, puta si quis cum alterius uxore in mortem mariti conspiraverit, ut eandem postea in uxorem ducat, *c. Laudabilem sup. De convers. infidel. & latius diximus sup. De eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adult.*

In Cap. Quæsit 2.

SUMMARI A.

1. Iusta causa divertendi non est delictum alterius conjugis.
2. Exceptio infidelitatis maleficio, & ubi alter alteri peccandi occasionem prabet.
3. Est & iusta causa mariti in uxorem nimia savitia.
4. Item furor superveniens.
5. Adulterium sive fornicatio alterius conjugum.
6. Non obstante poenitentia uxoris adultera.
7. Uxor adultera quibus casibus dimitti possit.
8. Est & causa divertendi iusta hæresis.
9. Huic casibus sic tantum separatio quo ad torum, nec excipitur fornicatio.

Docetur hoc Cap. 2. conjuges non posse à se invicem separari propter furtum, aut aliud delictum sive crimen, nisi alter alterum ad infidelitatem sive hæresin pertraheret. Illius ratio pendet ex sententia Christi: *Quod Deus conjunxit homo non separet, Matth. 19.* tum ex eo, quod inquit Divus Paulus: *Mulier corporis sui potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed uxor. 1. ad Corinth. 7.* Unde rectè sequitur, matrimonii usum non posse Judicem interdiceret inter conjuges, neque alterum alteri conjugii subtrahere. *Exceptionis vero ratio ex illa sententia Christi colligitur: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, &c. non potest meus esse discipulus,*

Luca

Luca 14. & quod ait Christus, *Matth. 18. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum. Per oculum*, intelligens, ut exponit ibidem Divus Augustinus, eos, qui nobis conjuncti sunt, & chari, instar oculorum, ut sunt parentes, filii, uxor, ubi scilicet ex horum consuetudine periculum peccandi imminet. Quare non tantum in exceptione textus nostri separatio matrimonii licita est, verum etiam ubicumque unus conjugum alteri peccandi occasionem intencat, *est text in can. Idololatria xxviii. quest. 1. Navarr. in Manuali cap. 22. num. 22. Interim perseverat vinculum conjugii per hunc textum nostrum*, cum matrimonii semel legitime contracti perpetuus & indissolubilis nexus sit, *can. Horrendus cum can. seqq. xxxi. quest. 5. Concil. Tridentin. Sess. 24. in doctrina de Sacram. matrim. duobus tantummodò casibus exceptis. Unus est, si alter conjugum, nondum consummato matrimonio, Religionem ingrediatur & profiteatur; quod ipsi permissum est per sacros Canones, etiam in viro altero, c. 2. & c. Ex publico 7 sup. De convers. conjug. Alter, si infidelium unus ad fidem Christianam convertatur, c. Gaudemus 8 inf. eod. ubi latius dicitur.*

Iraque justa causa est divertendi ab uxore, vel e contra à viro, si alter alteri delinquendi causam præbeat. † Altera est nimia sæ vitia mariti in uxorem suam, ob quam rectè petit uxor se separari à marito suo, nisi hic sufficientem cautionem præster, de non offendenda uxore, *text. est in c. Literas 13. in fine & cap. Ex transmissa 8. sup. De restitut. spoliat. Sufficiens cautio dicitur, quæ sit pignoris vel fidejussore, l. Si mandato Titii 3. §. fin. D. Mandati; quamvis & juratoria cautio sufficiens dici possit, si hanc magis maritus timeat, ut rectè Glos. & Innoc. tradunt ad d. cap. Ex transmissa, quod Judicis æstimationi reliquitur. Covarr. in IV. Decretal. cap. 7. §. 5. num. 1. usque ad num. 6. Idque adeò obtinet, etiam si uxor culpâ suâ in mariti odium incidisset. Panorm. ad d. c. Literas num. 23. per text. in can. De benedicto cum Glos. xxxii. quest. 1. Nec enim licet marito, quemadmodum nec aliis vindicare injuriam sibi illatam, sed ea ad auctoritatem Judicis referenda est, l. Nullus Cod. De iudicis, & l. Non singulis D. De R. l. Quod si verò tanta mariti sæ vitia sit, quod nulla cautio videatur sufficere, non solum non compellenda est uxor, si à marito discesserit, ut ad eundem redeat, sed etiam à marito removenda est, per text. in d. c. Literas in fine ubi & singulariter notat Panorm. num. 7. Enfatit text. optimus in l. Si usufructus 16. aliàs l. Equissimum, §. sed si inter duos D. De usufr. Quo etiam fit, ut*

si alter conjugum alterius vitæ infidetur, rectè domo ejici, vel deserri possit ab altero, eo scilicet casu, quod idoneè ipsi non caveatur: & perenti restitutionem obstabit exceptio sæ vitici, ex sententia Butrii, Panorm. Præpos. post Hostiens. ad c. 1. sup. eod.

Tertia causa est superveniens furor, ex quo vitæ periculum alteri imminet. Covarr. d. §. 5. num. 6. ubi ex Alexandro testatur, id communiter receptum esse à Dd & ratio pendet ex jam dictis.

Quarta causa est adulterium sive fornicatio alterius conjugum, c. Significasti 4. c. Ex literis 5. c. Gaudemus 8. hoc sit. Quam & justam causam esse dimittendi conjugem, probat locus apud Matth. cap. 19. ubi ait Christus: *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, machatur.* Btñ vero Christus hic solius uxoris meminerit, ut vir propter adulterium uxoris eam possit dimittere, idem tamen servandum quoque est in viro adultero, ut & hic deserri possit ab uxore, cum hac in re pares sint maritus & uxor, *can. Præcipit & can. Apud nos xxxii. qu. 5. Meminit verò Christus tantummodò viri, quod is ordinariè soleat uxorem suam dimittere propter adulterium, raro autem uxor virum suum, sicut constat ex can. fin. d. qu. 5. Atque hæc separatio matrimonii propter adulterium sive fornicationem adeò obtinet, etiam si uxor propter paupertatem libidini alterius se exposuerit, d. c. Ex literis 5. inf. eod. aut etiam injustè dimissa à marito hac occasione adulterium admisit, c. Significasti 4. inf. eod. nam potius quælibet mala sustinenda sunt, quam peccato assentiendum, *can. Isane xxxiv. qu. 5. can. Lutharius xxxi. qu. 2. can. Ne quis arbitretur xxii. qu. 2. Eleganter Ulpianus: Non est ignoscendum ei, qui obtentu paupertatis turpissimam vitam egit, text. est in l. Palam 43. circ. princ. vers. non est ignoscendum D. De ritu nupt.**

Sed statuamus uxorem adulterii pœnituisse, anne ignoscere ipsi teneatur maritus? Quod certè videtur, propter text. in c. 3. inf. De adult. in can. Quod autem, cum trib. seqq. xxxii. qu. 1. quibus locis adulterii crimen pœnitentiæ aboletur, ita quod uxor non amplius ad altera nominanda sit. Verum contra rectius censet Glos. ad d. c. 3. quam ibidem sequitur Butrius & Panorm. quod scilicet, non obstante pœnitentiâ uxoris adulteræ, possit maritus eam dimittere, per text. in can. Admonere, vers. nam si verum xxxii. quest. 2. c. Gaudemus 19. sup. De convers. conjug. Ratio est, quod pœnitentiâ nemo nocens esse desinat in foro exteriori, d. l. Pa-

*d. l. Palam, vers neque enim aboletur, l. Qui a mente 67, D. De furt. l. Quis sit fagitivus 17, in pr. D. De adul. edito & l. penult. D. Vi bonor. rapt. Nec marito jus dimittendi uxorem ex causa adulterii sibi acqvisitum invito auferri debet, l. fin. in fine D. De pact. & l. Id. quod nostrum D. De R. I. Non movet textus in d. c. 3, quia, ut rectè interpretatur ibidem Glossa, Panorm. Zabarella & Anton. verbum *debet*, in eodem cap. positum non ad necessitatem, sed ad honestatem trahendum est, ita quòd honestum sit, uxorem adulteram pœnitentem à marito recipi, non autem necessarium. Similis est interpretatio ejusdem verbi, debet, in cap. 1, sup. De desponsat. impub. Quo sensu quoque videtur accipiendi textus in d. can. 4, in can. Quod autem, cum trib. seqq. xxxii. quæst. 1.*

Recentatur à jure nonnulli casus, quibus uxorem adulteram dimittere non licet. Primus est, si & ipse maritus adulterium sive fornicationem admiseric, c. Significasti inf. eod. c. penult. & ult. inf. De adul. & xxxii. quæst. 5, per tot. Nam paria delicta mutuà compensatione tolluntur, d. c. penult. & ult. l. Viro 40, D. Solutio matrim. & l. Si ambo 49, D. De compenfas. Secundus est, si maritus auctor fuerit uxori adulterii committendi, aut adulterium ipsius approbaverit, c. Discretionem 6, sup. De eo qui cogn. confang. uxor. Cur enim, inquit Scævola J. C. improbat maritus mores, quos ipse antè corrupit, aut postea probavit in l. Cum mulier 49, D. Solutio matrim. Quà ratione & si sciens uxorem adulteram esse, eam cognovit, non poterit dimittere, cum eo ipso vel approbasse ejus adulterium, vel saltem ei ignovisse videatur, *Glos. ab omnibus recepta ad cap. fin. inf. De adul. Covarr. in 4, Decret. p. 2, c. 7, §. 6, num. 11, idque instar actionum injuriarum, quæ dissimulatione tolluntur, §. fin. Inst. De injuriis.* Tertius casus est, si uxor credens absentem maritum suum mortuum alteri nupserit, quia reversus maritus eam recipere tenetur, *can. Cum per bellicam xxxiv. quæst. 1.* Nec enim reversus maritus objicere potest uxori adulterium, quæ bonâ fide nupsit, cum adulterium non bonâ fide, sed dolo admittatur, l. penult. D. Ad l. Inl. de adult. uti & quælibet alia causa, etiam injusta, excusat à dolo, l. Igitur 12, vers. & generaliter D. De liberali causa. Quartus casus est, si uxor errore decepta credat se à marito suo cognosci, cum reverà alius sit, *can. In lectum xxxiv. quæst. 1.* Hujus ratio jam dicta est. Quintus est, si uxor ab alto vi opprimatur, si quidem hoc casu uxor extra omnem culpam est, ne dicam, dolum, & consequenter adul-

tera non est. Non potest fieri (inquit textus in *can. Depudicitia xxxii. qu. 5,*) ut nisi quis mœchetur prius in corde, mœchari possit in corpore. Similis textus est in *can. Non potest, cum duob. seqq. ead. quæst. 5.* Atque hæc de quarta causa separandi matrimonium propter adulterium. Sed & reliquas persequamur.

Quinta causa est separandi matrimonium, hæresis, hoc est, si alter conjugum in hæresin labatur, *cap. De illa 6. cum cap. seq. inf. eod.* Nam hæresis spiritualis quædam fornicatio dicitur, quæ tamen per subsequenter pœnitentiam aboletur, *cap. Quinto 7, in fine inf. eod.* Aliter quàm in fornicatione carnali, quæ per pœnitentiam non tollitur, ut antè dictum est; quia hæc directè pugnat cum fide cõjugali, quæ est una ex bonis matrimonii, ut vocant, substantialibus, *can. Omne xxvii. q. 2.*

Cæterum hîc nobis objicitur locus apud *Matth. 5, & 19,* ubi Christus inquit: *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem; & aliam duxerit, mœchatur.* Ex quibus verbis à contrario sensu hoc argumentum comminiscuntur adversarii nostri. Ergò inquirunt, qui ob fornicationem dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, eam non mœchari. Unde consequens videtur, propter fornicationem uxoris solvi matrimonii vinculum, & impunè posse aliam duci. Verùm hoc argumentum nihil mover Catholicos, qui uno ore affirmant, matrimonii vinculum non dissolvi propter fornicationem. Et probat Catholicorum sententiam textus in *can. 1, cum aliquot c. seqq. xxxii. qu. 7,* & extat expressus hac de re Canon Concilii Trid. Sess. 24, cap. 7, de Sacram. matrim. Itaque quod ad dictum locum *Matthæi* attinet, exceptio illa, *nisi ob fornicationem,* referenda est ad solam dimissionem, ut tantummodò propter fornicationem liceat absolutè & in perpetuum uxorem à se dimittere, quoad torum & cohabitationem. Non autem referri debet ea exceptio ad matrimonium cum alia contrahendum, quasi hoc liceat, & non sit adulterium, sicut ex *D. Thom. & aliis* probat *Greg. de Valent. Comment. Theolog. tome 4, de matr. d. sp. 10, quæst. 1, puncto 7.* Quare ex illis verbis à contrario sensu perperam inferitur, uxorem ob fornicationem dimitti posse, ut etiam liceat aliam ducere. Et licet aliàs argumentum à contrario sensu utroque jure receptum sit, l. 1, p. De eo cui mand. est. jurisd. l. Qui testamento 20, §. mulier D. De testam. & cum *Apostolica 7, in fine* De his qua fiunt à Prelat. tamen

cessat, ubi absurdus sequeretur intellectus, vel correctio juris, ut hoc nostro casu, quo vinculum matrimonii propter fornicationem dissolveretur, contra naturam matrimonii & auctoritatem totius Ecclesiae, quae hanc dissolutionem nullâ ratione admittit, sicut constat ex prædicto Canone Conc. Trid.

Neque movet, quod uxor etiam ob alias causas dimitti possit, quoad torum & cohabitationem, puta, propter hæresin, sævitiem, & similes, ut paulò antè explicavimus. Nam hæc dimissiones ob duplicem rationem à Christo omisæ sunt, solâ mentione facta fornicationis, eò quod fornicatio propria & omnium iustissima causa sit dimittendi uxorem suam; quia directo pugnat

cum fide conjugali, quæ in eo consistit, ne alter conjugum alteri tertio corpus suum communi- cer. Aliæ verò communes sunt omni societati, si- ve cœmmerico hominum. Nam propter hæresin, furorcm, sævitiã, non tantum separantur à se invicem conjuges, sed & filius à patre, frater à fratre, vel qui societatem inter se contraxerunt. Deinde separatio matrimonii propter fornicationem perpetua est, neque pœnitentiã matrimonium reconciliatur: quod non est in aliis causis, quæ temporales sunt, hoc est, tam diu durat separatio matrimonii, quam diu durat ipsa causa, sicut suprà docuimus. Vide latius Bellarm, *lib. 1. de matr. Sacram. cap. 14.*

In Cap. Porro 3. juncto c. Significasti 4.

S U M M A R I A.

1. Non potest quis uxorem propriã auctoritate ex causa cognationis dimittere.
2. Uxor propriã auctoritate à marito expulsa rectè petit restitui.
3. Et quid si adulterium notorium sit? Intellectus c. 4. h. t.

HOc Cap. tertium plerisque difficile videntur. In eo consultus S. Pont. de quodam Comite, qui uxorem suam absque iudicio Ecclesiae, hoc est sine cognitione & sententia iudicis Ecclesiastici, dimiserat, ideo quod assererat eam esse cognatam prioris uxoris suæ defunctæ. Qua de re, inquam, consultus S. Pont. scribit hoc cap. nostro, Comitem compellendum esse, ut uxorem à se dimissam in consortium suum recipiat; ad eò licet parentela siue cognatio notoria sit, adjectâ pœnã excommunicationis, si contumax fuerit.

Deinde in eodem hoc cap. 3. respondet ad aliam quæstionem, quæ similiter ipsi proposita fuit, de viro, qui cognatam suam in uxorem duxerat, ut si inter eos parentela siue cognatio manifesta siue publica sit, per sententiam dirimatur, etiam si nullus extet accusator, qui hoc matrimonium impugnet. Intellige verò de cognatione iptra quartum consanguinitatis vel affinitatis gradum, juxta decisionem textus in c. Non debet sup. De consang. & affin. ubi fusius id persecutus sumus.

Et quidem prioris ratio hæc est, quod nemo sibi ipsi jus dicere possit, sed iudex adiri debeat, *l. un. C. Ne quis in sua causa iud. l. Nullus 13. C. De ludeis, c. Congruente 7. juncta Cl in V. voluerit sup. de restit. spoliar. ubi etiam nullus privari debet jure suo absque cognitione causæ, l. fin. in fine C. Si per vim, &c. Ut hinc etiam prædo possessione suâ dejectus absque iudice rectè restitutionem petat, cap. In literis 5. de rest. spoliar. l. 1. §. qui à me D. de vi & vi arm. §. recuperanda Inst. De interd. Unde etiam uxor, quæ privatâ auctoritate à marito domo exturbata est, aut aliter dimissa, rectè intendat interdictum recuperandæ quasi possessionis, ut in pristinum statum restituatur, per h. text. nostr. & in cap. Ex conquestione 19. De rest. spoliar. Quod usque ad eò obtinet, etiam si causa impedimenti matrimonii in iudicium deducta fuerit; adhuc enim ejici non poterit uxor ante latam sententiam, c. 2. *Ve lite pend.**

Cæterùm his refragari videtur textus in c. Significasti 4. inf. eod. quo uxor privatim dimissa à marito propter adulterium non restituitur, si adulterium notorium sit. Igitur notorium restitutionem uxoris impedit, contra hunc text. nostrum. In quo nodo solvendo variè laborant Interpretes, ut videre est hic apud Panorm. & alios. Verùm omisiss cæteris referam sententiam Joan. Corasii lib. 2. *Miscell. c. 2.* qui rem ferè attingisse videtur. Cùm enim (inquit) spoliatus ante omnia restituendus sit, id non in titulo aut jure petentis, sed in odio spoliationis fundatur, c. fin. sup. de ord. cognit. & d. e. In literis cum simil. nisi is, qui